

Słownik filozoficzny. Martin Heidegger: poglądy

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Martin Heidegger, *Bycie i czas*.
- Tischner Józef, „Tygodnik Powszechny”, nr 31/1978.

Słownik filozoficzny. Martin Heidegger: poglądy

Panorama Fryburga, miasta rodzinnego Martina Heideggera

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Heidegger, uznawany za największego z niemieckich filozofów XX wieku, w swoich dociekaniach filozoficznych pragnął odpowiedzieć na pytanie: „Co to znaczy być?”. Szukał źródłowego uchwycenia problemu egzystencji.

Widział fenomenologię jako metodę prowadzącą do odkrywania zagadnień ontologicznych. Uznał, że przed pytaniem „Czym jest byt?” trzeba zatrzymać się na słowie „jest” i zapytać o samo „bycie”, by odkryć jego sens. Twierdził, że gdy człowiek jest świadomy swojego „rzucenia w świat”, jest świadomy swojego bycia. Gdy jest otwarty na inne byty w świecie, przechodzi z „bycia potocznego” w „bycie autentyczne”. Jestestwo człowieka (*Dasein*) zawsze odnosi się do świata i to odnoszenie do świata jest istotą bycia.

Twoje cele

- Poznasz postać i filozofię Martina Heideggera.
- Wyjaśnisz Heideggerowskie pojęcie *Dasein*.
- Przeanalizujesz wpływ myśli Heideggera na filozofię egzystencjalizmu.

Biografia

Le Jour ni l'Heure : Martin Heidegger, 1889-1976, à Todtnauberg, Forêt Noire — Messkirch, vendredi 7 mars 2014, 15:39:52

Od lata 1922 Martin Heidegger mieszkał w górach Schwarzwald w południowych Niemczech. Wynajmował tam trzypokojowy domek, bez większych udogodnień, który nazwał „die Hütte” (chata). Przez lata Heidegger pracował tu nad swoimi tekstami.

Źródło: Renaud Camus, licencja: CC BY 2.0.

Najważniejsze dzieła

Badacze dzielą twórczość Heideggera na trzy zasadnicze etapy.

Pierwszy, nieoryginalny, to okres do publikacji pracy habilitacyjnej włącznie, czyli do roku 1916. Drugi etap, zwany **fenomenologicznym**, obejmuje tak wielkie dzieło jak *Bycie i czas*, które stało się przełomem w filozofii i ponownym odkryciem zapomnianej problematyki „bycia”. Trzeci etap to zainteresowanie poezją, między innymi **Hölderlina**, **Rilkego**, **Trakla**.

„KAŻDY PRZEKŁAD JEST SAM W SOBIE
WYKŁADNIĄ. (...) WSZELKIE POWIADANIE
I MÓWIENIE, WSZELKA ODPOWIEDŹ
JEST PRZEKŁADANIEM.”

MARTIN HEIDEGGER
O LEPSZYM ROZUMIENIU MYŚLICIELA

Heidegger uważał, że każde indywidualne spojrzenie obarczone jest tendencją do uogólniania własnego lub cudzego doświadczenia. Ogląd poprzez takie osobiste formy, jak pamiętnik (często pisany do szuflady) czy własne wspomnienia grozi pułapką.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Poglądy

Fenomenologia według Heideggera

Kiedy młody gimnazjalista otrzymał prezent w postaci książki [F. Brentana](#), oprócz treści zainteresowało go motto książki: „**Byt określa się na wiele sposobów.**”

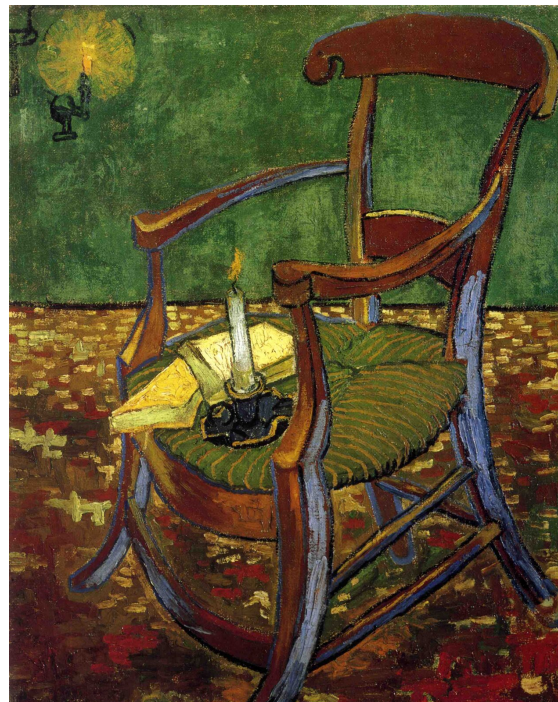
Po latach wspominał o swojej lekturze Heidegger:

“ W nieokreślony jeszcze sposób poruszyła mnie myśl: skoro o bycie mówi się w różnych znaczeniach, które znaczenie jest mu przewodnie, które jest znaczeniem podstawowym? Co to znaczy bycie?

W dalszych badaniach filozoficznych autora *Bycia i czasu* pytanie: „co to znaczy być” zawsze było w jego centrum uwagi. Jednym z podstawowych dzieł, które studiował we Fryburgu Heidegger, były *Badania logiczne* Husserla – na podstawie tej lektury szukał on źródeł [fenomenologii](#). Doszedł do wniosku, że samoujawnianie się [fenomenów](#) Grecy nazywali [aletheia](#) – nieskrytość. *Aletheia*, według Heideggera, to tyle, co nieskrywanie tego, co obecne, odkrytość. W dalszej konsekwencji powstaje pytanie o doświadczenie „rzeczy samej”, w jaki sposób ujawnia się „rzecz sama”, skąd czerpie swe określenie i w jaki sposób określa się to, co wedle [zasady](#)

fenomenologii winno być doświadczane jako „rzecz sama” – pisał. Czy nie jest tak, twierdził, że jest to bycie tego, co jest, w jego nieskrytości i skryciu?

Dochodzi w końcu do wniosku, że fenomenologia jest metodą prowadzącą do rozstrzygnięć ontologicznych. Husserl – według Heideggera – nie potrafił źródłowo uchwycić problemu bycia, ponieważ badał to, co jest, zapominając, że to przede wszystkim jest.

Vincent van Gogh, *Fotel Paula Gauguina*, 1888. Heidegger idzie jeszcze dalej, twierdząc, że fenomenologia powinna nie tylko ukazywać sensy przedmiotów, ale także, a może przede wszystkim jest próbą dojścia do *samego sensu bycia czegoś*. Tworzy więc pytanie, jak możliwe jest zjawianie się bytu jako bytu? Co w końcu znaczy postawić pytanie o bycie? – Heidegger odpowie następująco: *wypracować je w taki sposób, by został uzyskany niezawodny horyzont zapytywania o bycie bytu i aby wraz z nim zostały wyznaczone kroki i drogi badań prowadzących do odpowiedzi*.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Ontologia fundamentalna

Dasein

Sein-zum-Tode (bycie-ku-śmierci)

Źródła

Źródła myśli Heideggera można łączyć z jego nauczycielami, ale tylko do okresu, gdy sam tworzył podwaliny swojej filozofii. Oczywiście krytycznie czytał fenomenologię [Husserla](#). Skupiał się jednak na dziele *Badania logiczne* i czynił to ku niezadowoleniu twórcy fenomenologii, który uważał, że w dalszych swoich pracach wiele rzeczy ukazał lepiej.

Heidegger zadawał pytanie, jak w ogóle możliwe jest poznanie, które odsłania sam byt? Również w swojej wersji fenomenologii, mimo że dużo zawdzięczał Husserlowi,

podążył własną drogą. Wprawdzie pytał, podobnie jak Husserl, o warunki możliwości wszelkiej wiedzy, lecz „wiedzę” traktował znacznie szerzej. Dla Heideggera do „wiedzy” zalicza się przedpoznawcze zachowania człowieka, jak czynności praktyczne lub nastroje. Wśród inspiratorów myśli Heideggera podaje się także [Kierkegaarda](#) czy [Pascala](#).

Pamiętajmy, że filozof niemiecki poddał krytyce całą dotychczasową metafizykę i przypomniał wszystkim znaczenie presokratyków. Biorąc pod uwagę zainteresowania można wymienić takie jeszcze postaci, jak [Nietzsche](#) czy [Leibniz](#), o których napisał Heidegger osobne prace. Istotni byli też dla niego poeci, tacy jak wspomniani już Hölderlin czy Rainer Maria Rilke, jednak zawsze trzeba pamiętać, że dla Heideggera czytać oznaczało interpretować.

Wpływ i recepcja

Filozofia Heideggera wpłynęła na szeroko rozumiany [egzystencjalizm](#), zarówno jako inspiracja, jak i jako temat do dyskusji – z tym, że jego większy wpływ odnajdujemy w [egzystencjalizmie ateistycznym](#) (m.in. Sartre’a, chociaż niektórzy twierdzą, że ten tworzył równolegle swoje prace).

Filozofia niemieckiego myśliciela, szczególnie [fenomenologia hermeneutyczna](#) czy jego rozumienie [hermeneutyki](#), wpłynęła na rozwój i dyskusje właśnie w obrębie samej hermeneutyki – twórcy, tacy jak [Paul Ricoeur](#) czy [Hans-Georg Gadamer](#) wielokrotnie się do Heideggera odnosili i nieraz z nim dyskutowali. Dialog Gadamera z Heideggerem wyraźny jest w dziele *Prawda i metoda*, istotnym dla współczesnej hermeneutyki. Również przedstawiciel filozofii dialogu, [Emmanuel Lévinas](#), podjął tematy myśli autora *Bycia i czasu*. [Karl Jaspers](#), który zajmował się nurtem psychoanalitycznym w filozofii, spierał się z Heideggerem, jednocześnie doceniał jego twórczość – „moce”, które inspirują myśli, nawet, jeśli są to myśli wrogie.

Słownik

aletheia

(gr. to, co jawne, nieskryte) w starożytnej filozofii greckiej: prawda jako nieodparta oczywistość istnienia czegoś

Dasein

(niem.) rozumiejąca egzystencja odnosząca się do samej siebie, na czym polega jej sposób bycia; istota *Dasein* leży w jego egzystencji, „*Dasein* to byt, który w swym byciu do tego bycia rozumiejąco się odnosi”; specyficznie ludzki sposób *bycia-w-świecie*, *bycia-tu-oto*; *Dasein* jest specyficznie ludzką formą wchodzenia w świat

egzystencja

(łac. *existere*; *ex* – na zewnątrz i *sistere* – stać, znajdować się) u Heideggera: *Existenz*; byt, istnienie, warunki życia; odnosi się do życia ludzkiego, do jego istnienia; jest specyficznym ludzkim sposobem bycia odnoszącym się do innych bytów; „egzystencja jest możliwa tylko na gruncie zrozumienia bycia”, „istota bytu ludzkiego zawiera się w jego egzystencji”

egzystencjalizm

(fr. *existentialisme* < łac. *existere* z *ex* – na zewnątrz + *sistere* – stać, znajdować się) kierunek filozoficzny oraz prąd literacki podkreślający znaczenie człowieka jako jednostki wolnej; za właściwy przedmiot badań i punkt wyjścia analizy filozoficznej uznaje indywidualną egzystencję człowieka, jego miejsce i rolę w świecie; według egzystencjalizmu rzeczywistość jest rozdarta na sferę świadomości i sferę rzeczy

egzystencjalizm ateistyczny

nurt egzystencjalizmu reprezentowany m.in. przez J.-P. Sartre'a i A. Camusa, którzy odrzucali istnienie Boga jako moralnego prawodawcy, a także opiekuna oraz sędziego ludzkich losów i postaw. Nie uznawali również wiary w sferę metafizyczną ani jakkolwiek eschatologię – nadzieję na życie po śmierci. Tylko przy tych założeniach egzystencjalizm był według nich uprawomocniony do stawiania pytań o ludzkie istnienie, o najważniejsze ludzkie wybory, o sens wolności i odpowiedzialności

esencja

(łac. *essentia* – istota, treść, część istotna) istota danej rzeczy dla Heideggera jest tym, co sprawia, że byt jest tym, czym jest – jest tym, co tożsame w zmianie. Egzystencja jest właściwością *Dasein*, czyli przynależy się bytowi rozumianemu jako człowiek, posiadającemu samoświadomość bycia tu i teraz, natomiast esencja jest istotą każdego bytu. Esencja różni się od egzystencji tym, że nie posiada rozumienia, samoodniesienia do swojego bytowania

fenomen

(gr. *phainómenon* – to, co się zjawia, pokazuje) wszelki fakt empiryczny, będący punktem wyjścia badań naukowych, w sensie węższym, określenie zjawiska fizycznego lub psychicznego, będącego przedmiotem postrzegania

fenomenologia

(gr. *phainómenon* – to, co się jawi) kierunek filozoficzny polegający na opisie i oglądzie tego, co jest bezpośrednio dane; od tradycyjnych dociekań różni się porzuceniem wszelkich założeń, domysłów, teorii, spekulacji, nawołując do przyglądania się światu tak, jak się jawi; najbardziej znanym przedstawicielem szkoły fenomenologicznej był Edmund Husserl

fenomenologia hermeneutyczna

nurt fenomenologiczny zainicjowany przez M. Heideggera. Związków fenomenologii z hermeneutyką należy szukać zwłaszcza w odniesieniu do problematyki namysłu

(*Besinnung*) i redukcji. M. Heidegger argumentował, że szeroko pojęta hermeneutyka może stanowić uzupełnienie niektórych elementów postępowania fenomenologicznego

hermeneutyka

(gr. *hermeneutikos* – dotyczący objaśniania) podstawowa metoda rozumienia wytworów kultury przez duchowe zbliżenie się do nich; w filozofii dziedzina badająca sposób ustalania sensów polegający na uzgodnieniu ujęć obiektywnych z subiektywnymi za pomocą myślenia paradoksalnego (z pominięciem zasady niesprzeczności); jest różnie rozumiana, np. jako: 1) metoda interpretacji (rozumienia) ludzkich wytworów występujących poza psychiką, przeciwstawiana obiektywnej analizie zjawisk przyrodniczych (W. Dilthey); 2) refleksja filozoficzna dotycząca wszelkich form ekspresji, np. mitów, symboli religijnych, dzieł sztuki (P. Ricoeur); 3) analiza rozumienia egzystencji jako swoistego sposobu bycia człowieka w świecie (M. Heidegger, H.-G. Gadamer)

narzędzie

u Heideggera: *Zeug*; coś co napotykały pierwotnie; połączone jakimś łańcuchem zależności, zawsze w relacji z czymś

przedpojęciowa świadomość bycia

cecha bytu dotycząca przedwyobrażeniowego, intuicyjnego rozumienia samego siebie i świata

trwoga

u Heideggera: *Angst*; trwoga nie jest strachem, strach ma bowiem konkretny przedmiot, którego w swoim byciu się boję, natomiast trwoga odkrywa przede mną nicość, w trwodze stoję przed nicością i to właśnie stojąc wobec nicości jestem w stanie rozumieć bycie

zasady fenomenologii

zasady wynikające z przyjętej metody badania na gruncie fenomenologii, tzw. redukcji fenomenologicznej polegającej na wzięciu w nawias przekonań o zewnętrznym wobec podmiotu świecie; składają się na nią: redukcja transcendentna i redukcja ejdetyczna. Redukcja transcendentna jest zabiegiem poznawczym polegającym na wzięciu w nawias wiedzy (przekonań i przeświadczeń) o zewnętrznym wobec podmiotu świecie, łącznie z zawieszeniem przeświadczenia o jego istnieniu i ograniczeniu się do opisu tego, co bezpośrednio dane w czystej naoczności. Z kolei redukcja ejdetyczna to nastawienie pojawiające się w związku z redukcją fenomenologiczną, polegające na bezpośrednim i intuicyjnym ujęciu w każdym przedmiocie tego, co stanowi o jego esencji, czyli istocie

Polecenie 1

Wysłuchaj audiobooka. Odpowiedz, w jaki sposób Heidegger pragnie opracować pytanie o bycie. Gdzie tkwi bycie?

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P14BZWYEQ>

Martin Heidegger

Bycie i czas

1 Ekspozycja pytania o sens bycia

1.1 „Bycie” jest pojęciem oczywistym. Używa się go we wszelkim poznawaniu, wypowiedzianiu, we wszelkim odnoszeniu się do bytu, we wszelkim odnoszeniu-się-do-samego-siebie, a wyrażenie „być” jest „od razu” zrozumiałe. Każdy rozumie: „niebo jest błękitne”, „jestem rad” itp. Jednakże ta powszechna zrozumiałość ukazuje jedynie niezrozumiałość. Uwidacznia, że w każdym odnoszeniu się do bytu jako bytu i byciu ku niemu *a priori* tkwi zagadka. To, że zawsze żyjemy już w rozumieniu bycia, a równocześnie sens bycia jest okryty mrokiem, dowodzi zasadniczej konieczności powtórzenia pytania o sens „bycia”. Powoływanie się na oczywistość w sferze podstawowych pojęć filozoficznych, a zwłaszcza w przypadku pojęcia „bycia”, jest postępowaniem wątpliwym, nawet jeśli to, co „oczywiste”, i tylko to – owe „ukryte sądy powszechnego rozumu” (Kant) – ma się stać (i pozostać) wyraźnym tematem analityki („zajęcia filozofów”). Rozważenie uprzedzeń uwidocznilo zarazem, że nie tylko brak odpowiedzi na pytanie o bycie, lecz że nawet samo pytanie pozostaje w mroku i bez ukierunkowania. Powtórzyć pytanie o bycie znaczy zatem: dostatecznie opracować najpierw sposób stawiania pytania.

1.2 Pytanie o sens bycia winno zostać postawione. Jeśli jest ono jakimś lub wręcz głównym (*eine oder gar die*) pytaniem fundamentalnym, to takie zapytywanie wymaga odpowiedniej przejrzystości. Dlatego trzeba krótko rozważyć, co w ogóle wchodzi w

skład pytania, aby dzięki temu móc uwidocznic pytanie o bycie jako pytanie wyróżnione. Każde zapytanie jest poszukiwaniem. Każde poszukiwanie już z góry ukierunkowane jest przez to, co poszukiwane. Zapytywanie jest poznawczym poszukiwaniem że-jest i tak-a-tak-jest (...) bytu. Poznawcze poszukiwanie (*Suchen*) może stać się „badaniem” („*Untersuchen*”) w znaczeniu odsłaniania i określania tego, czego pytanie dotyczy. Zapytywaniu jako zapytywaniu o... odpowiada to, o co ono pyta (*Gefragtes*). Wszelkie zapytywanie o... jest w jakiś sposób zapytywaniem dotyczącym czegoś. Zapytywanie obok tego, o co ono pyta, zawiera to, czego dotyczy (*Befragtes*). W badającym, tzn. specyficznie teoretycznym pytaniu to, o co ono pyta, winno zostać określone i ujęte pojęciowo. W tym, o co pytanie pyta, tkwi ponadto jako właściwie intendowane to, o co pytanie się dopytuje (*das Erfragete*), to, przez co zapytywanie dociera do celu. Samo zapytywanie ma jako zachowanie pewnego bytu – tego, kto pyta – własny charakter bycia. Zapytywanie może być realizowane jako pytanie „tylko-tak-sobie” lub jak wyraźne stawianie pytania. Swoistość tego stawiania polega na tym, że zapytywanie staje się najpierw przejrzyste dla samego siebie co do wszystkich wspomnianych tu konstytutywnych charakterów samego pytania.

1.3 Pytanie o sens bycia winno zostać postawione. W związku z tym stoimy przed koniecznością rozważenia pytania o bycie ze względu na przytoczone momenty strukturalne. Typowe, niejasne rozumienie bycia mogą ponadto przenikać tradycyjne teorie i poglądy na temat bycia, i to w ten sposób, że zakryte pozostaną owe teorie jako źródła panującego rozumienia. To, co poszukiwane w zapytywaniu o bycie, nie jest całkiem nieznane, chociaż zrazu zupełnie nieuchwytnie. Tym, o co pyta pytanie, które mamy opracować, jest bycie, to, co określa byt jako byt, to, ze względu na co byt – jakkolwiek rozważany – jest już każdorazowo rozumiany. Bycie bytu samo nie „jest” bytem. Bycie tkwi w „że-jest” i w „tak-a-tak-jest” w realności, obecności (*Vorhandenheit*), ciągłości (*Bestand*), obowiązywaniu (*Geltung*), istnieniu (*Dasein*), w „jest dane” („*es gibt*”). W którym bycie winniśmy odczytać sens bycia, od jakiego bytu winno wychodzić otwarcie bycia? Czy punkt wyjścia jest dowolny, czy też przy opracowywaniu pytania o bycie pierwszeństwo ma jakiś określony byt? Jaki jest ten egzemplaryczny byt i w jakim sensie ma on pierwszeństwo? Jeśli pytanie o bycie ma być postawione wyraźnie i mieć w pełni przejrzystą postać, to zgodnie z dotychczasowymi wyjaśnieniami opracowanie go wymaga eksplikacji sposobu wglądu w bycie, sposobu rozumienia i pojęciowego ujmowania sensu, wymaga dalej przygotowania możliwości trafnego wyboru egzemplarycznego bytu, opracowania odpowiedniego sposobu podejścia doń. Wgląd w coś, rozumie nie i pojmowanie czegoś, wybieranie, podejście do czegoś to zachowania konstytutywne dla zapytywania, a także modi bycia określonego bytu, tego bytu, którym my, stawiający pytanie, sami zawsze jesteśmy. Opracować pytanie o bycie znaczy zatem: uczynić przejrzystym pewien byt –

pytającego – w jego byciu. Stawianie tego pytania jest jako modus bycia pewnego bytu samoistotowo określone przez to, o co to pytanie pyta – przez bycie. Byt, którym zawsze sami jesteśmy i którego bycie ma, między innymi, możliwość zapytywania, ujmujemy terminologicznie jako „jestestwo” (*Dasein*). Wyrażne i przejryste postawienie pytania o sens bycia wymaga uprzedniego dokonania odpowiedniej eksplikacji pewnego bytu (jestestwa) co do jego bycia.

2 Ontyczny prymat kwestii bycia

2.1 Naukę w ogóle można określić jako całość kontekstu uzasadnienia (...) zdań prawdziwych. Definicja ta ani nie jest zupełna, ani nie uchwytuje sensu nauki. Naukom jako zachowaniom człowieka przysługuje sposób bycia tego bytu (człowieka). Byt ten ujmujemy terminologicznie jako jestestwo (*Dasein*). Badanie naukowe nie jest ani jedynym, ani najbliższym temu bytowi możliwym sposobem jego bycia. Samo jestestwo jest ponadto wyróżnione w stosunku do reszty bytu. Tę wyróżnioną pozycję trzeba tu prowizorycznie uwidocznic. Nasze rozważanie musi przy tym antycypować późniejsze analizy, których dopiero sprawą będzie właściwa ekspozycja. Jestestwo to byt, który nie tylko występuje pośród innego bytu. Wyróżnia je ontycznie raczej to, że temu bytowi w jego byciu chodzi o samo to bycie. Wówczas zaś do tego ukonstytuowania bycia jestestwa należy to, że jestestwo, w swoim byciu odnosi się do tego bycia (...). To zaś znów oznacza: jestestwo w jakiś sposób i do pewnego stopnia wyraźnie rozumie siebie w swoim byciu. Swoiste dla tego bytu jest to, że wraz z jego byciem i poprzez nie bycie to zostaje mu otwarte. Rozumienie bycia samo jest określeniem bycia jestestwa.

2.2 (...) Samo to bycie, do którego jestestwo może się tak lub owak odnosić i do którego zawsze jakoś się odnosi, nazywamy egzystencją. Ponieważ nie można określić istoty bytu przez podanie jakiejś materialnej „treści”, zaś jego istota wyraża się raczej w tym, że ma być swoim byciem jako własnym (*sein Sein als seiniges zu sein hat*), dlatego też termin „jestestwo” (*Dasein*) został wybrany na oznaczenie tego bytu jako czysty wyraz bycia. Jestestwo rozumie samo siebie zawsze na podstawie (*aus*) swej egzystencji, własnej możliwości bycia lub niebycia samym sobą. Te możliwości jestestwo albo wybrało samo, albo popadło w nie, albo już wśród nich wyrosło. Tylko samo aktualne jestestwo rozstrzyga o egzystencji, podejmując ją lub zarzucając. Tylko przez samo egzystowanie można się uporać z kwestią egzystencji. Przewodnie tutaj rozumie nie siebie samego nazywamy egzystencyjnym (*existenziell*). Kwestia egzystencji jest ontyczną „sprawą” jestestwa. Nie potrzeba do tego teoretycznej przejrystości ontologicznej struktury egzystencji. Pytanie o nią ma na celu wydobyć, co konstytuuje egzystencję. Kontekst owych struktur na zwiemy egzystencjalnością. Jej analityka ma charakter rozumienia egzystencjalnego (*existenzial*). (...). Możliwość i konieczność zadania egzystencjalnej analityki jestestwa jest już z góry zarysowana w

ontycznym ukonstytuowaniu jestestwa. (...) Dlatego ontologii fundamentalnej, z której dopiero wszystkiej inne mogą się wywodzić, trzeba poszukiwać w egzystencjalnej analizie jestestwa. A zatem jestestwu przysługuje wieloraki prymat wobec wszelkiego innego bytu. Po pierwsze, prymat ontyczny: bycie tego bytu określa egzystencja. Po drugie, prymat ontologiczny: jestestwo ze względu, na określający je charakter egzystencji samo w sobie jest „ontologiczne”.

Źródło: Martin Heidegger, *Bycie i czas*, tłum. B. Baran, Warszawa 2004.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Dlaczego tak trudno pytać o samo bycie? Gdzie bycie się „ukrywa”? Co to znaczy pytać? Czym jest pytanie?

Polecenie 3

Czym jest jestestwo? Dlaczego Heidegger wyróżnia jestestwo (*Dasein*)? Jak rozumie siebie jestestwo?

Polecenie 4

Gdzie tkwi istota jestestwa? Czym jest egzystencja?

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Filozofia Heideggera wpłynęła na inne nurty filozofii. Zaznacz poniżej, o które chodzi.

☐ teologia

☐ psychoanaliza

☐ filozofia dialogu

☐ logika

☐ egzystencjalizm

☐ filozofia wschodu

☐ hermeneutyka

☐ lingwistyka

Ćwiczenie 2

Czym, zdaniem Heideggera, jest *aletheia*?

☐ greckie określenie, które wprowadza w błąd

☐ podstawowa kategoria fenomenologii

☐ to, co nieskrywane, co obecne, odkrytość

Ćwiczenie 3

Zaznacz poprawne twierdzenia dotyczą fenomenologii w ujęciu Heideggera.

Fenomenologia jest metodą prowadzącą do rozstrzygnięć ontologicznych.

tak ☐

nie ☐

Fenomenologia bada to, co jest, nie zważając na fakt, że to przede wszystkim jest.

tak ☐

nie ☐

Metody fenomenologii umożliwiają zobaczenie tego, co się pokazuje samo w sobie, od strony jego samego.

tak ☐

nie ☐

Fenomenologii wyznacza dokładną dziedzinę badawczą.

tak ☐

nie ☐

Fenomenologia bada sposób ukazywania się i sposób opisu danego przedmiotu.

tak ☐

nie ☐

Ćwiczenie 4

Dlaczego dla Heideggera pytanie o to, „czym jest bycie” jest pytaniem fundamentalnym?

☐ Jest to pytanie o specyficznie ludzki sposób odnoszenia się do innych bytów.

☐ Pytanie „czym jest byt jako byt” nie jest pierwotne, ponieważ zakłada, że byt już jest. To pytanie o samo bycie bytu jest podstawowe.

☐ Według Heideggera pytanie to jest podstawowym i unikany pytaniem o to, czym jest Nic.

☐ Jest to pytanie, które zakładała odpowiedzi teologiczne i metafizyczne.

Ćwiczenie 5

Uzupełnij tekst w ten sposób, by przedstawić ideę *Dasein*.

Heidegger uważał, że istota *Dasein* leży w jego . Twierdził też, że „*Dasein* to , który w swym byciu do tego bycia się odnosi.” *Dasein* jest typowym dla człowieka sposobem . *Dasein* jest specyficznie ludzką formą . *Dasein* musi odnosić się do , ponieważ człowiek rzucony w świat, między byty, musi się do nich jakoś odnosić. To odniesienie jest jakby rzuceniem projektu swoich możliwości i , że jest się między innymi. *Dasein* jest na świat. *Dasein* jest wyróżnionym bytem, bo ma możliwość i istotą tego bytu, którym jest każdy z nas.

być

argument

pytania o bycie

wchodzenia w świat

otwarte

dokonywania zmiany

rozumienia świata

egzystencji

bycia-w-świecie

siebie

interweniowania w świat

pogodzeniem się

rozumieniem

działaniu

rozumiejąco

świata

łagodnie

Ćwiczenie 6

Co oznacza, według Heideggera, przejście do „egzystencji autentycznej”?

Ćwiczenie 7

Które z poniższych zdań wskazuje na „bycie w jakimś świecie” (In-der-Welt-sein) osoby je wypowiadającej? Zaznacz te zdania kolorem zielonym. Kolorem czerwonym zaznacz inne zdania.

☐ zielony

☐ czerwony

Znam doskonale tę okolicę.

Mieszkam przy ulicy Targowej już 8 lat.

Codziennie mam możliwość spotkania moich sąsiadów.

Próbuję zrozumieć zachowanie Michała.

Martwię się o ciebie.

Ćwiczenie 8

Dlaczego Heidegger uznawany jest za jednego z inspiratorów egzystencjalizmu? W odpowiedzi przedstaw innych egzystencjalistów, pokaż główne założenia filozofii egzystencjalnej oraz przeanalizuj wątki egzystencjalne w wybranych dziełach literackich. Temat rozwiń w formie eseju lub rozprawki.

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Słownik filozoficzny. Martin Heidegger: poglądy

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

11. Fenomenologia. Uczeń:

1) wyjaśnia, na czym polega metoda fenomenologiczna oraz dokonuje opisu fenomenologicznego wybranych fenomenów;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- przedstawia postać i filozofię Martina Heideggera;
- wyjaśnia Heideggerowskie pojęcie *Dasein*;
- śledzi wpływ myśli Heideggera na filozofię egzystencjalizmu.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;

- dyskusja;
- praca z tekstem;
- rozmowa kierowana;
- quiz;
- esej filozoficzny.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Słownik filozoficzny. Martin Heidegger: poglądy”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się przed zajęciami z tekstem w sekcji „Przeczytaj” i rozwiązanie ćwiczenia nr 1 z sekcji „Sprawdź się”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i wyświetla na tablicy temat i cele lekcji. Prosi uczniów, by na podstawie wiadomości zdobytych przed lekcją zaproponowali kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: *Jakie są cechy charakterystyczne myśli filozoficznej Martina Heideggera?*

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Nauczyciel ocenia, na podstawie informacji na platformie, stan przygotowania uczniów do zajęć. Jeżeli jest ono niewystarczające, prosi o ciche zapoznanie się z treścią w sekcji „Przeczytaj”. Jeżeli zaś uczestnicy zajęć zaznajomili się wcześniej z tekstem, prosi, aby w grupach przygotowani omówienie kwestii poruszonych w następujących podrozdziałach Przeczytaj:
– grupa 1: „Fenomenologia według Heideggera”;

- grupa 2: „Ontologia fundamentalna”;
- grupa 3: „Dasein”;
- grupa 4: „Sein-zum-Tode (bycie-ku-śmierci)”;
- grupa 5: „Źródła” oraz „Wpływ i recepcja”.

Na koniec każda z grup na forum przedstawia swoje omówienia.

2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Audiobook”. Uczniowie po zapoznaniu się z nim dzielą się na grupy i przygotowują odpowiedzi na pytania: *W jaki sposób Heidegger pragnie opracować pytanie o bycie. Gdzie tkwi bycie? Dlaczego tak trudno pytać o samo bycie? Gdzie bycie się „ukrywa”? Co to znaczy pytać? Czym jest pytanie?* Po upływie ustalonego wcześniej czasu przedstawiciel wskazanej (lub zgłaszającej się na ochotnika) grupy prezentuje propozycje odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do nich lub je uzupełniają. Nauczyciel czuwa nad prawidłowym przebiegiem zadania, udzielając uczniom informacji zwrotnej.
3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Nauczyciel, korzystając z tablicy interaktywnej lub rzutnika, wyświetla treść ćwiczenia nr 3. Uczniowie pracują nad odpowiedziami indywidualnie. Następnie nauczyciel sprawdza w panelu użytkownika udzielone odpowiedzi i omawia je z uczniami.
4. Uczniowie rozwiązują w parach ćwiczenia 4–7, a następnie porównują swoje odpowiedzi z odpowiedziami innych par uczniów.
5. Uczniowie, na podstawie wiedzy zdobytej przed lekcją oraz podczas lekcji, układają trzy zadania quizowe związane z tematem zajęć, które następnie dają do rozwiązania wybranej osobie z klasy. W ten sposób utrwalają zdobytą wiedzę i umiejętności.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli?
2. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy ćwiczenie zamknięte, a uczniowie udzielają odpowiedzi. Następnie na tablicy interaktywnej wyświetlone zostają wyniki obu ankiet. Wybrany lub chętny uczeń porównuje zestawienie i wyjaśnia, z czego wynikają różnice w odpowiedziach.

Praca domowa:

1. Dlaczego Heidegger uznawany jest za jednego z inspiratorów egzystencjalizmu? W odpowiedzi przedstaw innych egzystencjalistów, pokaż główne założenia filozofii egzystencjalnej oraz przeanalizuj wątki egzystencjalne w wybranych dziełach literackich. Temat rozwiń w formie eseju lub rozprawki.

Materiały pomocnicze:

- Jasiński B., *Dwie fenomenologie. Husserl i Heidegger*, Warszawa 1997.

- Michalski K., *Heidegger i filozofia współczesna*, PIW, Warszawa 1978.
- Tischner J., *Myślenie według wartości*, Znak, Kraków 1993 (rozdziały poświęcone Heideggerowi).

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie zapoznają się z multimedium w sekcji „Audiobook” i przygotowują do niego pytania. Następnie zadają je sobie nawzajem, sprawdzając stopień przyswojenia jego treści.